

مقام نماز در اسلام

نویسنده:

محمد صبور البخاری

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت های مفید

www.aqeedeh.com

www.nourtv.net

www.islamtxt.com

www.sadaiislam.com

www.ahlesonnat.com

www.islamhouse.com

www.isl.org.uk

www.bidary.net

www.islamtape.com

www.tabesh.net

www.blestfamily.com

www.farsi.sunnionline.us

www.islamworldnews.com

www.sunni-news.net

www.islamage.com

www.mohtadeen.com

www.islamwebpedia.com

www.ijtehadat.com

www.islampp.com

www.islam411.com

www.videofarda.com

www.videofarsi.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
فهرست مطالب

۳ مقام نماز در اسلام
۳ معرفت نماز و فرضیت آن
۴ تاریخ فرض شدن نماز و اهمیت آن در حیات شخصی و اجتماعی
۵ منفعتهای اخروی نماز
۷ عاقبت سستی در نماز
۹ حکم بی نماز نزد امامان اهل سنت و جماعت
۹ نماز مطلوب

مقام نماز در اسلام

در این رساله معرفت نماز، اهمیت آن در حیات فردی و اجتماعی مسلمان، حکم آن، اجر ثواب گذاردنش، گناه و عذاب بی‌نمازی و دیگر مسائل مربوط به نماز انشاءالله بیان می‌گردد.

معرفت نماز و فرضیت آن

معنای لغوی نماز دعای خیر می‌باشد چنانی الله سبحانه و تعالی پیغمبرش را می‌فرماید: ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ﴾ [التوبة: ۱۰۳]. «صلوات فریست بر آنان، (یعنی درحقتشان دعای خیر نما). به درستی دعای خیر تو برایشان باعث وقار، و بردباری است.» اما در شریعت نماز آن گفتنی‌ها و کردنی‌های را گویند، که الله تعالی آن را فرموده و پیغمبرش طریقه‌ادایش را تعلیم داده است. آن با تکبیر یعنی: الله اکبر شروع گردد و با تسلیم یعنی سلام دادن خاتمه پذیرد. فرض بودن نماز به امر الله تعالی و با فرموده‌های پیغمبر ﷺ و به اجماع و اتفاق امت اسلامی ثابت گردیده است. در قرآن کریم الله تعالی چنین دستور می‌دهد: ﴿فَأَقِمْوُا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَانَكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ [الحج: ۷۸]. «پس بر پا دارید نماز را و بدهید زکات را و چنگ بزنید به الله: (یعنی از وی مدد بخواهید و به وی توکل نمایید یعنی به مددش اعتماد کنید) الله سبحانه و تعالی مددگار شما است.» او بسیار مددگار نیک و یاری کننده خوبی است. در جای دیگر می‌فرماید: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ [النساء: ۱۰۳]. ترجمه: «نماز بر مؤمنان فرضی است، که وقتش معین کرده شده می‌باشد.» اما رسول الله ﷺ چنین فرموده‌اند: «بِنَبِيِّ الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ

رَمَضَانَ، وَحَجَّ الْبَيْتِ مِنْ اسْتِطَاعَ إِلَيْهِ»^۱. ترجمه: «بنیاد اسلام عبارت از پنج چیز است: شهادت دادن به این، که به غیر از الله تعالی دیگر هیچ خدای وجود ندارد. و اینکه محمد ﷺ بنده و فرستاده‌هاست. و برپا داشتن نماز و دادن زکات و روزه داشتن ماه رمضان و خانه الله تعالی را حج کردن از برای کسی، که قدرت آنجا رفتن را داشته باشد».

تاریخ فرض شدن نماز و اهمیت آن در حیات شخصی و اجتماعی

اهل سیرت بر این‌اند، که نماز در شب معراج رسول اکرم ﷺ به نزد پروردگار فرض گردیده است. تاریخ آن را تقریباً پنج سال قبل از هجرت می‌گویند، که این به بیست و هفتم ماه رمضان سال ۶۱۶ میلادی: یعنی به سال هشتم آشکار شدن نبوت محمد ﷺ برابر می‌آید. حکمت در فرضیت بودن نماز این است، که علاقه بنده را با پروردگارش مستحکم می‌کند و او بسبب ادا کردن نماز خالق مهربانش را شکر سپاس می‌گوید. این عمل سبب رضایت پروردگار شده و او تعالی این بنده شکر گذارش را از نعمت‌های دنیوی و اخرویش بهرور می‌سازد.

در نتیجه بنده سعادت مندی دو عالم را نایل گردیده از بد بختی دنیا و آخرت رهای می‌یابد. الله سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿لَيْنَ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَيْنَ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ [ابراهیم: ۷]. یعنی: «اگر شکر گذار گردیدید البته نعمت‌هایم را به شما افزون خواهم کرد». و اگر ناسپاسی کردید پس بدانید عذاب من بسیار سخت می‌باشد. اما آن منفعت‌های شخصی، که نماز گذار به سبب خواندن نماز کسب می‌کند این است، که اگر آن را با اخلاص بخواند همیشه در بالای خود الله سبحانه و تعالی را نظارت کننده می‌بیند. در نتیجه خوف می‌برد، که به کار ناروای دست بزند و لجام نفس سرکش را به جانب کارهای خیر می‌گرداند از جانب خود الله تعالی او را برای انجام دادن کارهای نیک قوت

۱- متفق علیه.

می‌دهد و براه راست هدایتش می‌کند. چنانی او تعالی می‌فرماید: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ [العنکبوت: ۴۵]. یعنی: «و برپا بدار نماز را! بدرستی نماز از کارهای بی‌حیایی و ناپسند منع می‌نماید». در بعضی روایتها باسند مرفوع و موقوف چنین آمده است: «من لم تنهه صلاته عن الفحشاء والمنکر لم تزده من الله إلا بعدا وفي رواية فلا صلاة له»^۱. «هر که را نمازش از کارهای بی‌حیایی و ناپسند منع ننماید او را از الله تعالی به جز دوری دیگر چیزی نتیجه نباشد. و در روایتی چنین آمده، که نمازش درست نشود». چون مسلمان عاقل و مخلص همیشه می‌کوشد تا هیچ کار بدی را انجام ندهد تا نمازش نزد خداوند نامقبول نشود. زیرا او خوب می‌داند، که الله تعالی نماز را سبب نجات او گردانیده است و اگر نه الله تعالی هیچ احتیاجی به نماز وی ندارد. خواندن نماز چیزی را در ذات و صفات الله تعالی زیاد نه کند و نخواندنش چیزی را از او کم نکند. اما فایده‌های اجتماعی نماز بسیار بزرگ‌اند. آن جامعه، که افراد آن واقعا نماز گذار باشند هرگز به کارهای بد دست نزنند. در چنین جامعه فضای دوستی و محبت و اتحاد و برادری حکم فرما خواهد بود، و افراد آن در امنیت و برکت حیات بسر خواهند برد. چون همگی در صف نماز استاده می‌شوند آن صفی است، که شاه و گدا در یک قطار می‌استند و هرروز چند مراتبه همدیگر را می‌بینند و از احوال همدیگر باخبر می‌شوند. آنچنان که گفتیم یک شمه ای از منفعتهای بزرگ نماز در این عالم فانی است، اما در موضوع منفعتهای اخروی آن ان شاء الله سخن خواهیم راند.

منفعتهای اخروی نماز

این منفعتهای دو قسم می‌باشند: ۱- بخشش گناهان ۲- نایل گردیدن به نعمتهای فراوان و بی‌انتهای الله سبحانه و تعالی. اما قسم اول این منفعتهای چنانی گفتیم بخشش گناهان

۱- رواه الطبرانی وغیره مر فوعا وموقوفا.

است، که در این موضوع رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ، مَا لَمْ تُغَشَّ الْكَبَائِرُ»^۱. «گذاریدن پنج وقت نماز و از جمعه تا نماز جمعه دیگر و رمضان تا رمضان دیگر این همه جبران کننده‌های می‌باشند»، گناهان در بین ادای یک نماز تا ادای نماز دیگر یا بین رمضان یک سال تا رمضان سال دیگر محو و نیست می‌سازند. به شرط این، که گناهان کبیره، مثل قتل به ناحق، زنا و غیر صادر نکرده باشد. در حدیث دیگر رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «أریتم لو أن نهرا بباب أحمد کم یغتسل فیه یوم خمساً هل یبقی من درنه شیء؟ قالوا لا یبقی من درنه شیء قال: فذاک مثل الصلوات الخمس یمحو الله بهن الخطایا»^۲. یعنی: «بگوئید، که اگر یک نهر آبی از نزد دروازه هر یکی از شما جاری باشد و او در آن هر روز پنج مرتبه بدنش را بشوید، آیا چرکی در بدنش باقی می‌ماند؟ اصحاب کرام گفتند: چرکی در وی باقی نخواهد ماند. رسول اکرم ﷺ فرمود: این بگذاریدن پنج وقت نماز شباغت دارد، که به سبب آن الله تعالی گناهان را محو می‌گرداند». مفهوم این حدیث شریف این است، که نماز در یک روز پنج مراتب از گناه پاک می‌سازد. عبدالله ابن مسعود روایت کند، که مردی گناهی صادر کرد. به این طریقه، که زنی را بوسه کرد. بعد این نزد رسول الله ﷺ آمده از گناه کرده اش خبر داد. در این حال الله تعالی آیت: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهَبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ [هود: ۱۱۴]. یعنی: «برپا دار نماز را در دو طرف روز و ساعتی چند شبانه به درستی عبادتها گناهان را دور می‌سازند». بعد نزول این آیت آن مرد از رسول الله ﷺ پرسید: این بخشش به گذاریدن نماز تنها برای من است یا برای همه؟ رسول الله ﷺ گفتند: برای همه امت من می‌باشد. اما قسم دوم منفعتهای آخروی این نایل شدن به نعمتهای پروردگار است. رسول الله ﷺ می‌فرماید: «صلوا خمسکم، وصوموا شهرکم،

۱- رواه مسلم.

۲- متفق علیه.

وَأَدُوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ، وَأَطِيعُوا ذَا أَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ»^۱. یعنی «پنج وقت نمازتان را بگذارید و ماه رمضانتان را روزه بدارید و زکات مالهایتان را ادا کنید و امیر خود را اطاعت نمایید. به بهشت پروردگارتان می‌درایید». در حدیث دیگری آمده است: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الوُضُوءَ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، فَيُقْبِلُ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»^۲. یعنی: «هر مسلمانی، که طهارت را نیک انجام بدهد، سپس دو رکعت نماز بخواند، البته به فضل کرم الله تعالی به جنت دراید». اما آن نعمت‌های بی‌بها و جاودانی جنت آنچنان بزرگ و گوارایند، که کسی آن را ندیده و نشنیده است. از الله تعالی دعا می‌کنیم، که همه نماز گذاران را از آن بانصیب بگرداند.

عاقبت سستی در نماز

الله سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿۴﴾﴾ [الماعون: ۴-۵]. یعنی: «وای بر حال آن نماز گذاران، که در گذاریدن نمازهایشان سستی می‌نمایند». در این آیت کریمه الله تعالی آن اشخاصی را، که به نماز خواندن پایبند نیستند و آن را به طور درست نمی‌خوانند، تهدید و عذاب دوزخ کرده‌اند. این چنین در جای دیگری از احوال دوزخیان چنین خبر می‌دهد: ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿۴۲﴾﴾ قَالَوا لَمْ نَكُ مِنْ الْمُصَلِّينَ ﴿۴۳﴾ [المدثر: ۴۲-۴۳]. یعنی: «از دوزخیان می‌پرسند: چه چیز شما را به دوزخ درآورد؟ آنان در جواب می‌گویند: ما از جمله نماز گذاران نبودیم». رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: «بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ»^۳. یعنی: «در بین بنده و بین کفر امر فرق گذارنده ترک نماز است»، از این حدیث شریف دانسته می‌شود: که رفتار بی‌نماز به رفتار

۱- رواه أحمد والترمذی وقال حسن صحیح.

۲- رواه مسلم.

۳- رواه مسلم.

کافر مانند می‌باشد: این نماز است که در ظاهر مسلمان را از کافر فرق می‌کند. این معنا را رسول اکرم ﷺ در حیث دیگری چنین بیان کرده است: «من استقبل قبلتنا وصلی صلاتنا وأکل ذبیحتنا فهو المسلم»^۱.

یعنی: «هرکه هنگام نماز رو به قبله ما بگرداند و مثل ما نماز بخواند و از گوشت (ذبیحه) ما بخورد پس وی مسلمان می‌باشد».

در این حدیث شریف رسول الله ﷺ یکی از علامت‌های شناختن مسلمان مثل ما نماز خواندن را گفته‌اند.

در آنچه گذشت دو چیز ثابت می‌گردد، اول این، که مسلمان را با نماز خواندن شناخته می‌شود دیگر این که بی نماز دوزخی است. این معنا را رسول الله ﷺ چنین بیان کرده است:

«مَنْ حَافِظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نُورٌ وَلَا بُرْهَانٌ وَلَا نَجَاةٌ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأَبِي بَنِي خَلْفٍ»^۲.

یعنی: «هرکه به این پنج وقت نماز پابندی نماید برایش فردای قیامت نور و برهان و نجات خواهد بود. کسی به آن پابند نباشد برایش نه نور است و نه برهان و نه نجات. او همراه قارون، فرعون، هامان و ابی پسر خلف در دوزخ خواهد بود. از این حدیث شریف ظاهر می‌گردد، که بی نماز همراه این بدبخت ترین کافران در سوخت و گداز بی‌نمازی خواهد بود. پس کسی ایمان به الله تعالی و به روز قیامت دارد باید هرگز نماز را ترک نکند». از همین جهت امام ترمذی از عبد الله ابن شکیک روایت می‌کند که گفت:

«كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ ﷺ لَا يَرُونَ شَيْئًا مِنَ الْأَعْمَالِ تَرَكُهُ كُفْرًا غَيْرَ الصَّلَاةِ»^۳.

۱- رواه شیخان و غیرهما.

۲- رواه أحمد والدارمی والبیهقی والطبرانی وابن حبان وقال المنذری: إسناد أحمد جيد كما في المرقاة.

۳- رواه الترمذی.

«اصحابِ پیامبر الله تعالی ترک هیچ عملی را جز ترک نماز کفر نمی دانستند».

حکم بی نماز نزد امامان اهل سنت و جماعت

باید بدانی برادر مسلمان، که بی نماز در حقیقت دو طایفه اند: طایفه اول آن بی نماز و فاسقانی اند که از جهت تنبلی و سستی نماز را ترک کرده اند. اما قسم دوم آن اشخاصی اند که فرضیت نماز را اعتراف ندارند و یا خواندن آن را ضرور نمی دانند. اما حکم طایفه اول.

حنفی مذهب کسی را که نماز را از جهت تنبلی و سستی ترک می کنند فاسق می نامند و او را به زندان کردن تا نماز خوان شدنش و دره سخت زدن تا که از بدنش خون جاری شود حکم کرده اند، اگر توبه نکند تا مرگ باید زندانی شود. لکن تا زمانی که فرضیت نماز را انکار نکند یا آنرا ناچیز نداند حکم به کفر کرده نمی شود و کشته نگردد. اما در نزد شافعی و مالکی و حنبلی مذهب او را مثل مرتد تا سه روز مهلت داده می شود. اگر در این مدت توبه کند و نماز بخواند رها کرده می شود و اگر توبه نکند به جزا کشته خواهد شد.

از بین این چهار امام تنها در نزد امام احمد او را همچون کافر کشته می شود. اما طایفه دوم: یعنی کسانی که نماز را منکر میباشند نزد امامان چهار مذهب حکم به کفر شده و جزایشان اعدام است.

نماز مطلوب

الله سبحانه و تعالی می فرماید:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾﴾ [المؤمنون: ۱-۲].

یعنی: «بتحقیق نجات یافتند مؤمنان، آنانی که در نمازهایشان فروتنی کنند». از این آیت کریمه دانسته می‌شود، که آن مؤمنان نماز خوان کامیاب می‌گردند و نجات می‌یابند که نمازهای خود را با هوش یعنی با فروتنی و گریه و زاری خاص از برای الله تعالی می‌خوانند. از همین رو با شتاب نماز خواندن، رکوع و سجده و قیام و جلسه را درست انجام ندادن برای قبول شدن نماز و سبب نجات گشتن آن ضررهای جدی را به بار می‌آورد. آن نمازی که با شتاب خوانده شود و سنت‌های آن بجای آورده نشود خود رسول الله ﷺ در باره‌اش می‌فرماید:

«أذكر الموت في صلاتك فإن الرجل إذا ذكر الموت في صلاته فحرى أن يحسن صلاته وصل صلاة رجل لا يظن أنه يصلي صلاة غيرها وإياك وكل أمر يعتذر منه»^۱.

یعنی: «هنگام نمازت مرگ را به یاد آور. به راستی کسی مرگ را در نماز به یاد آرد البته سزاوار این است که نمازش را نیک بسازد. نمازت را مثل مردی بگذار که گمان ندارد که باز زنده بماند و دیگر بار نماز بخواند. از هر کاری که عاقبت آن پشیمانی است خود را نگاه‌دار». در جای دیگری می‌فرماید: «صل مودعا كأنك تراه فإنه يراك»^۲.

یعنی: «آنچنین به آرامی و بردباری نماز بگذار که گویا الله تعالی را بالای خود نظر کننده می‌بینی. اگر واقعا تو الله تعالی را نبینی او تعالی تو را می‌بیند».

در حدیث دیگری رسول الله ﷺ می‌فرماید:

«أسرق الناس الذي يسرق صلاته لا يتم ركوعها ولا سجودها وأبخل الناس من بخل بالسلام»^۳.

یعنی: «دزدترین مردم آن کسی است که نماز خود را میدزد. پرسیدند یا فرستاده الله تعالی چگونه نماز خود را دزدی میکند؟ گفت: به این طرز که رکوع و سجود خود را پوره نمی‌کند. یعنی

۱- رواه الديلمي وحسنه ابن حجر.

۲- رواه الإبراهيمي وابن النجار فهو حسن لغيره.

۳- رواه الطبراني والحاكم وصححه المنذري والألباني.

آن را باشتاب انجام می‌دهد. بخیل‌ترین مردم کسی است که در سلام دادن بخل کند». در حدیث دیگری می‌فرماید:

«یرفع من هذه الأمة الخشوع حتى لا ترى فيها خاشعاً»^۱.

یعنی: «اولین کار خیر که از بین این امت برداشته می‌شود این خشوع یعنی خاک ساری و فروتنی است که حتی در بینشان هیچ خاک ساری را دیده نمی‌شود».

مادر مؤمنان عایشه رضی الله عنها نمازگذاری رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم را چنین صفت می‌کند:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبِيْتُ، فَيُنَادِيهِ بِلَالٍ بِالْأَذَانِ، فَيَقُومُ فَيَغْتَسِلُ، فَإِنِّي لَأَرَى الْمَاءَ يَنْحَدِرُ عَلَى جِلْدِهِ وَشَعْرِهِ، ثُمَّ يُخْرَجُ فَيُصَلِّي فَأَسْمَعُ بُكَاءَهُ»^۲.

یعنی: «رسول الله خواب می‌رفتند پس او را بلال به اذانش ندا می‌کرد. بعد این از جایش بر می‌خواست و وضو می‌کرد، می‌دیدم، که آب رویش قطره_قطره می‌چکید سپس به مسجد می‌رفت و نماز می‌خواند و من آواز گریه‌اش را می‌شنیدم. باوجود اینکه محمد صلی الله علیه و آله و سلم پیغمبر الله تعالی است و او تعالی تمام گناهانش را بخشیده است باز هم فروتنی می‌کرد. او صلی الله علیه و آله و سلم بنده بودن خود را اعلان می‌نمود و از خوف عذاب الله تعالی گریه می‌کرد. چنین نماز آن نمازی است که در شریعت مطلوب بوده با فضل و کرم الله تعالی باعث نجات ما خواهد شد».

دعا می‌کنیم که الله تعالی ما را نماز خوان واقعی بگرداند.

آمین یا رب العالمین وصلی الله تعالی علی نبینا محمد وعلی آله و أصحابه أجمعین.

۱- رواه الطبرانی وحسنه الهیثمی.

۲- رواه أبو یعلی ورجاله رجال الصحیح.